За кілька хвилин, якщо все буде добре, вона вб'є свого чоловіка.

Звивиста доріжка дуже небезпечно звужувалася метрів сто вище, на горі, що височіла над долиною. У цьому місці схил уже не спускався положистою площиною, а стрімко дерся вгору. Найменший невірний крок може стати смертельним. Довкола нічогісінько, за що міг би вхопитися незграба, — ні дерев, ні кущів, ні якоїсь площини; зі скелястої гори виступає лише гостре каменюччя, яке пошматує тіло.

Ґабріела уповільнила ходу, щоб оглянути околиці. Ніхто не дерся вгору слідом за ними, жодного туриста на протилежних улоговинах. Отже, жодного свідка. Серед долин, метрів п'ятсот на південь, видніла лише купка овець; опустивши голови вони старанно паслися на зеленій траві.

— Що, моя старенька, стомилась?

Її обличчя пересмикнулося від чоловікового звертання "моя старенька", — це якраз те, чого не варто говорити, якщо він хоче врятувати свою шкуру!

Він обернувся, стурбований тим, що вона зупинилась.

— Треба протриматися ще трохи. Ми не можемо тут зупинитися, надто небезпечно.

У Ґабріели, всередині її черепа, якийсь голос посміювався з кожного слова, мовленого майбутнім покійником. "Ти сам це сказав, тут небезпечно! Ти навіть ризикуєш не вижити, мій старенький!"

Біле сонце нещадно палило тіла і зумовлювало тишу на високогірних пасовищах, які не відчували пестощів жодного подуву вітру; можна було подумати, що перегріте світло прагне перетворити на мінерал усе, чого

воно торкається, з рослинами й людьми вкупі, наміряючись розчавити будь-яке життя.

Ґабріела наздогнала чоловіка і пробурчала:

— Йди-йди, все гаразд.

— Ти в цьому впевнена, кохана?

— Я ж сказала.

Чи він може читати її думки? Чи сама того не бажаючи, вона поводиться якось інакше? Переживаючи за виконання свого наміру, вона широко усміхнулась і спробувала його заспокоїти.

— Я справді рада, що змогла сюди піднятись. У дитинстві ми часто приходили сюди з батьком.

— Так, — видихнув він, кинувши довкіл погляд на круті схили, — тут відчуваєш себе таким маленьким.

Внутрішній голос прорипів: "Маленьким, скоро ти будеш іще меншим!"

Вони знову рушили вгору, він — попереду, вона — слідом за ним.

Головне, не злякатися. Не вагаючись, штовхнути його, коли настане час. Тільки б його не попередити. Намагатися не дивитись йому в очі. Зосередитися на правильному русі. Ефективність, слід зважати тільки на ефективність. Рішення прийнято вже давно, Ґабріела його не переглядатиме.

Він вийшов на початок горбистого віражу. Не привертаючи уваги, Ґабріела прискорила крок. Вся в напруженні, кваплячись і важко дихаючи через намагання діяти непомітно, вона ледве не послизнулася на голому камені. "О, ні, вигукнув голос, тільки не ти! З тобою не повинно трапитися жодного нещасного випадку тоді, коли рішення так близько". У цій незграбності вона почерпнула гігантську енергію, кинулася на спину, за якою йшла вслід, і з усієї сили спрямувала п'ястук у заглибину між нирками.

Чоловік вигнув спину і втратив рівновагу. Вона завдала удару милосердя, стуснувши ногою по обох кісточках.

Тіло злетіло зі стежки і почало падати в прірву. Перелякана Ґабріела відкинулася назад, сперлася плечима на схил, аби не впасти й не бачити того, що накоїла.

Їй було досить того, що вона чула…

Пролунав крик, уже віддалік, наповнений жахливою тривогою, потім почувся удар, за ним другий, коли з горла ще вириваються крики болю, потім інші удари, звуки розривів і тріск, осипання камінців, а тоді несподівано — справжня тиша.

Ну ось! Їй поталанило. Тепер вона вільна.

Довкола височіли величні й доброзичливі Альпи. Над долинами, підвішений до чистого, вимитого неба, непорушно висів птах. Жодна сирена не пролунала, щоб її звинуватити, жоден поліціянт не виник, тримаючи в руках кайданки. Її зустрічала природа, велична, спокійна, розуміюча, повністю з нею згідна.

Ґабріела відхилилася від стіни і нахилила голову над безоднею. Минуло кілька секунд, доки вона розгледіла понівечене тіло. Воно лежало не в тому боці, де вона сподівалася. Кінець! Ґаб більше не

дихає. Все виявилося простим. Вона не відчувала жодної вини, лише полегшення. Зрештою, вона не відчувала жодного зв'язку з тілом, що лежало там, унизу.

Вона сіла, зірвала блідо-голубу квіточку і пожувала її. Тепер у неї буде час лінуватися, медитувати, вона не перейматиметься тим, що Ґаб робить, чи що він од неї приховує. Вона відроджувалась.

Скільки хвилин вона так просиділа?

Звук дзвоника, хоч і приглушений віддаллю, вирвав її з екстазу. Вівці. Авжеж, треба спускатися, грати комедію, зчинити тривогу. Проклятий Ґаб! Він щойно пішов, а вона далі мусить присвячувати йому час, докладати зусилля задля нього, мусити щось робити! Чи ж він колись дасть їй спокій?

Вона підвелася, заспокоєна, горда собою. Після того, як головне вже зроблено, їй більше ні на що не треба посилатись, аби мати спокій.

На зворотньому шляху вона пригадала свій сценарій. Так цікаво пригадувати про розробку свого плану, яка велась у геть інші часи, часи, коли Ґаб своєю присутністю ускладнював їй життя. То були інші часи. Такі далекі.

Вона крокувала швидко, трохи швидше, ніж мала б, її задиханість допоможе переконати людей, що вона приголомшена. Вона має вгамувати свою ейфорію, зробити непомітною радість від того, що три роки гніву ідуть у безвість, три роки, впродовж яких пекучі й гострі прояви обурення вбивали свої стріли всередині її черепа. Він уже не скаже їй "моя старенька", не накине їй того жалісливого погляду, як оце щойно, коли подавав їй руку, вже не заявлятиме, що вони щасливі, тоді як це неправда. Він помер. Алілуя! Нехай живе свобода!

По двох годинах ходи вона помітила туристів і побігла до них.

— Допоможіть! Мій чоловік! Будь ласка! Допоможіть!

Все відбулось якнайкраще. На підході до них вона впала на землю, поранилася, розридалась і розповіла про нещастя.

Її перші глядачі вхопили наживку і заковтнули разом і всю історію, і її горе. Група розділилася: жінки повели її в долину, чоловіки, поки там що, вирушили на пошуки Ґаба.

Про її прибуття в готелі "Гарний вид", напевно, були попереджені по телефону, бо весь повністю персонал зустрів її з виглядом, що відповідав обставинам. Жандарм із безбарвним обличчям повідомив їй, що ґвинтокрил уже повіз бригаду рятувальників.

Почувши "рятувальники", вона здригнулася. Чи ж вони сподіваються, що він живий? Чи ж Ґаб зміг вижити після свого падіння? Вона пригадала його крик, момент, коли крики стихли, тишу, що настала, і засумнівалась.

— Ви… гадаєте, він може бути живий?

— Ми сподіваємося, мадам. Чи ж він був у добрій фізичній формі?

— У чудовій, але він пролетів кілька сот метрів, ударяючись об скелі.

— Ми бачили випадки ще більш дивовижні. Доки ми не певні, маємо бути оптимістами, шановна мадам.

Неможливо! Або вона божевільна, або він. Чи він промовляє ці фрази тому, що має якусь інформацію, чи просто повторює стереотипні формулювання? Йдеться, звісно, про другий варіант… Ґаб не міг вижити. Якщо уявити, що він дивом вижив, він мусить мати перелами, травми, повно внутрішніх і зовнішніх кровотеч і не зможе говорити! Ну ж бо, якщо це ще не трапилося, то за якусь годину-другу він таки помре.

Чи ж устигне він щось вимовити, коли його нестимуть на ношах? До того як його внесуть у ґвинтокрил? Чи ж він її викаже? Невірогідно. Що він збагнув? Нічого. Ні, ні, ні, тисячу раз ні!

Вона обхопила голову руками, очевидці подумали, що вона молиться, намагаючись стримати сльози, тоді як насправді вона проклинала жандарма. Бо хоча була впевнена у своєму припущенні, цей йолоп посіяв сумніви! І тепер вона тремтить від жаху!

Раптом якась рука лягла їй на плече. Вона здригнулася.

Командир рятувальників дивився на неї з виглядом побитого кокер-спаніеля.

— Будьте мужньою, мадам.

— Як він? — скрикнула Ґабріела, яку терзала тривога.

— Він помер, мадам.

Ґабріела заридала. З десяток осіб кинулося до неї, щоб заспокоїти і втішити. Вона нестримно плакала й тужила, вирішивши позбутися всіх тих емоцій: він таки не вибрався, він не заговорить, черговий йолоп змусив її переживати безпідставно!

Всі довкола її жаліли. Яку приємність і насолоду відчуває вбивця, котрого вважають жертвою… Вона віддавалася цьому аж до вечері, на яку вона, природно, відмовилась іти.

О дев'ятій годині поліція повернулась і пояснила, що її мусять допитати. Вона вдала здивування, хоча сама цього чекала. Перш ніж здійснити цей вчинок, вона подумки повторювала своє свідчення, яке мало переконати в тому, що йдеться про нещасний випадок, і відкинути підозри, що виникають, коли йдеться про смерть когось із подружжя.

Її повезли до комісаріату з рожевим тиньком, де вона, дивлячись на календар із трьома чарівними кошенятами, розповіла свою версію подій.

Хоч її співрозмовники вибачалися, що змушені ставити їй те чи те запитання, вона вела себе так, немовби й на мить не припускала, що її можуть підозрювати бодай у чомусь. Вона всіх приручила, підписала протокол і, повернувшись до готелю, провела спокійно ніч.

Наступного дня приїхали обидві доньки з зятями та син із невісткою, і тепер ситуація її трохи обтяжувала. Спостерігаючи горе своїх коханих дітей, вона відчула справжній жаль, не каяття, що вбила Ґаба, а сором від того, що завдала їм болю. Так шкода, що він був іще й їхнім батьком! Яка вона дурна, що не зачала їх із іншим, аби їм не треба було оплакувати цього… Що ж, запізно. Вона заховалась у своєрідне розгублене мовчання.

Але була і практична користь їхньої присутності: вони поїхали впізнати труп до моргу, щоб звільнити від цього свою матір. Вона це оцінила.

Вони також намагалися перехопити статті у місцевій пресі, в яких розповідалося про трагічне падіння, бо не уявляли, що заголовки "Випадкова смерть туриста" чи "Жертва власної необережності" Ґабріелу радують, адже вони чорним по білому підтверджували її невинність.

Втім, одна деталь їй таки не сподобалася: після повернення з інституту судової медицини її старша донька з почервонілими від плачу очима прошепотіла на вухо матері: "Знаєш, навіть померши, тато дуже гарний". У що воно втручається, те дівчисько? Врода Ґаба стосується лише Ґабріели! Тільки Ґабріели! Хіба вона не досить настраждалася через це?

Після слів доньки Ґабріела закрилася до кінця похорон.

Після повернення додому до Санліса сусіди і друзі заходили, щоби висловити своє співчуття. Якщо перших вона зустрічала з приємністю, то досить скоро її почало дратувати те, що доводиться переповідати те саме й чути, як відлуння, однакові банальності. Її сумне, покірне долі обличчя приховувало нуртуючий гнів: навіщо позбуватися чоловіка, а потім постійно про нього говорити! Тим паче, що їй так кортіло побігти на четвертий поверх, розбити стіну, понишпорити в його тайнику і відкрити те, що її мучило. Нехай же її швидше залишать саму!

Їхній приватний будинок, розміщений поблизу фортечного муру, нагадував за́мки, що їх малюють у книгах казок. Безладні зарості виткої троянди ховали численні вежі, зубці на стінах, бійниці, різьблені балкони, декоративні розетки, прольоти сходів, гостроверхі готичні вікна з кольоровими шибками. Набувши досвіду, Ґабріела, спираючись лише на вигуки відвідувачів, могла визначити рівень їхнього безкультур'я, поділивши їх на чотири категорії — від варвара до зануди. Варвар ворожим оком оглядав стіни та бурчав: "Тут усе старе". Варвар, який вважав себе освіченим, шепотів: "Це Середньовіччя, так?"; нарешті, варвар справді освічений розпізнавав ілюзію: "Середньовічний стиль, збудовано в XIX столітті?"; насамкінець, ішов зануда, який з криком "Це Вйолле-ле-Дюк!" зануджував усіх коментарями про кожен елемент, що його знаменитий архітектор зі своєю майстернею змогли спотворити, відтворити чи вигадати.

Така будівля не була чимось особливим для Санліса, села в Уазі, на північ від Парижа, яке згромадило чимало історичних споруд на своїй вершині. Поруч із кам'яницями доби Жанни д'Арк чи будівлями, спорудженими у XVII–XVIII століттях, дім Ґабріели виглядав навіть не дуже елеґантним, адже був не таким давнім — півтора століття — і навіть сумнівним щодо смаку. Їхнє подружжя жило там відтоді, як вона успадкувала його від батька. Ґабріелу тішило те, що ці стіни викривали її як "новобагатька" — її, яка не вважала себе ні багатою, ні новою.

На четвертому рівні цієї будівлі, яка зачарувала б Александра Дюма чи Вальтера Скотта, одна кімната належала Ґабу. Після одруження було

домовлено, що для того, аби навіть оселившись у неї, він почувався, як у себе вдома, він став абсолютним господарем цієї частини дому, на яку Ґабріела не претендувала; їй було дозволено туди заходити, якщо він там затримувався, інакше права доступу до неї вона не мала.

Це місце не мало нічого надзвичайного — книги, люльки, карти, мапи світу; і забезпечувало мінімальний комфорт — шкіряні продавлені фотелі; але в товстій стіні був отвір, перекритий вертикальною драбиною. Ґаб зробив його двадцять років тому, вийнявши цеглу. Додавши туди якийсь предмет, він знову замуровував і тинькував поверхню, щоби приховати схованку від стороннього ока. Через усі ці запобіжні заходи Ґабріела знала, що ніяк не зможе проявити нескромність, не залишивши слідів. Спершу з любові, потім зі страху вона завжди поважала таємницю Ґаба. Він частенько розважався, жартуючи з цього приводу і випробовуючи її стійкість…

Тепер ніщо не заважало їй зруйнувати перегороду.

Перші три дні вона вважала непристойним хапатися за молоток чи лом; а з огляду на приплив відвідувачів у неї не стало би на це часу. На четвертий день, зауваживши, що ні телефон, ні вхідний дзвінок не дзеленчать, вона пообіцяла собі вдовольнити свою цікавість після відвідин свого антикварного магазину, за якихсь три сотні метрів від дому.

Майже на виході з міста золоті літери вивіски "Ґ. і Ґ. де Сарла" чітко повідомляли про антикварну крамничку, з тих, що так популярні в цьому краю, тобто місце, де можна було знайти як речі дуже великі — буфети, столи, шафи, щоб умеблювати просторі будинки за містом, так і дрібнички — лампи, дзеркала, статуетки, щоб декорувати створені інтер'єри. Тут не було представлено ніякого особливого стилю, здебільшого продавалися речі, — з жахливими підробками включно, — які налічували трохи більше сотні років.

Обидва працівники поінформували її про рух товарів під час фатальної відпустки в Савуа, потім Ґабріела пішла до бухгалтерії. Після короткої розмови вона пройшлася магазином, який уже наповнився кумасями, тільки-но вони дізналися про прихід "бідолашної мадам Сарла".

Вона здригнулася, помітивши серед них Полетту.

— Моя бідолашна, — вигукнула Полетта, — така молода і вже вдова!

Полетта пошукала попільничку, щоби погасити цигарку, забруднену оранжевою губною помадою, не знайшла і розчавила її своїм зеленим каблуком, не переймаючись тим, що псує лінолеум, і, театрально розвівши руки, рушила назустріч Ґабріелі.

— Дорога моя бідолахо, я так страждаю від того, що страждаєш ти.

Тремтяча Ґабріела дозволила себе обняти.

Полетта залишалась єдиною жінкою, якої вона побоювалась, бо та прочитувала правду, роздивляючись людей. Багато хто вважав її найбільшим змііним язиком, але вона мала дар, наче лазерним променем, проникати всередину черепів чіпким поглядом своїх вирячених очей, потім скласти фрази, які могли назавжди зруйнувати репутацію якоїсь особи.

Під час обіймів Ґабріела, задихаючись, зжувала кілька жовтих сухих волосин Полетти, виснажених десятиліттями фарбування та укладання, а тоді мужньо постала перед цим, блискучим від коричнюватого крему, обличчям.

— Скажи-но, поліція тебе допитувала? Вони, звісно, питали, чи ти його не вбила, так?

"Ну, от, подумала Ґабріела, вона вже сумнівається, чи це не я. Вона не марнує часу, а одразу йде в наступ".

Ґабріела кивнула, схиливши голову. Полетта відреагувала криком:

— Негідники! Змусити тебе таке витримати! Тебе! Тебе, яка божеволіла від свого Ґаба, яка тридцять років йому ноги мила й воду пила! Тебе, яка на його прохання була готова піти на операцію, щоби стати ким завгодно — чоловіком чи мишею! І не кажи! Які негідники! Всі негідники! Знаєш, що вони мені влаштували! Коли я виховувала свого другого сина, Ромуальда, одного дня мені довелося повести його до лікарні, тому що хлопчак набив синців, коли виходив із ванни; уяви собі, поліція одразу ж приїхала до відділення швидкої допомоги, аби переконатися, що я його не била! Уявляєш? Вони потягли мене до поліційної дільниці! І затримали! Мене затримали! Це тривало сорок вісім годин! Мене, матір, уважали винною тоді, коли я повела свого сина до лікарні! Свинота! Тобі довелося зазнати такої самої долі!

Ґабріела зрозуміла, що Полетта далека від того, щоб її підозрювати, вона на її боці. Вона поставилася до неї з симпатією колишньої жертви. Для неї кожна жінка, яку допитувала поліція, одразу, за аналогією з нею, ставала невинною.

— Авжеж, мене також. Того самого вечора.

— Шакали! І як довго?

— Кілька годин!

— Банда щурів! Моє зайченятко, тебе це принизило, так?

Ділячись із Ґабріелою ніжністю, яку вона відчувала сама до себе, Полетта знову міцно обняла подругу.

Ґабріела відчула полегкість й дозволила тій досхочу нарікати на поліцію, а тоді повернулася додому, щоб узятися за тайник Ґаба.

Захопивши інструменти, вона опівдні піднялася сходами і заходилася розбивати перекриття. Дошка відпала і відкрився простір, де одна на одній стояли чотири коробки.

Вона підтягла низький столик і поставила їх на нього. Не знаючи, що там у них усередині, вона впізнала те, в чому воно лежало; це були великі металеві коробки з-під печива, етикетки на яких, хоча й понищені частково часом і сирістю, вказували: "Мадленки з Коммерсі", "Дурнички з Камбре", "Ліонські подушечки" та інші солодощі.

Вона взялася за одну кришку, але її зупинив дзвінок у двері.

Покинувши свою справу незакінченою, вона замкнула двері, залишивши ключ у дверях, і спустилася сходами з наміром якнайшвидше відпровадити того, хто її потурбував.

— Поліція, мадам! Чи ми можемо ввійти?

На ґанку стояло кілька чоловіків із важкими підборіддями.

— Звісно. Що вам потрібно?

— Ви Ґабріела де Сарла, дружина покійного Ґабріеля де Сарла?

— Так.

— Просимо йти з нами, будь ласка.

— Навіщо?

— Вас чекають у комісаріаті.

— Якщо це для того, щоб поставити запитання з приводу нещасного випадку з моїм чоловіком, то ваші колеги в Савої це вже зробили.

— Наразі йдеться зовсім про інше, мадам. Вас підозрюють у вбивстві чоловіка. Один пастух бачив, як ви штовхнули його у прірву.

Після десяти годин затримання Ґабріела вагалась, яке остаточне рішення прийняти: кого вона більше ненавиділа — комісара чи свого адвоката. Можливо, вона могла би вибачити комісару… Коли він її мучив, то просто виконував своє ремесло, він не долучав до цього ні гріховної схильності, ні пристрасті, і чесно намагався перетворити її на винну. Натомість адвокат її тривожив, бо хотів знати. Тоді як вона платила йому за те, аби він вірив, а не за те, щоби знав. Вона купувала його знання законів, практику роботи в судах, енергійність для її захисту; їй начхати, знає він правду чи ні.

Тільки-но вони опинилися наодинці, метр Плісьє, сорокарічний, приємний на вигляд чорнявець, статечно нахилився над своєю клієнткою та серйозним голосом, яким наділяють героїв-ковбоїв у дубльованих американських фільмах, вимовив таке:

— А тепер довірте мені, і тільки мені, правду, мадам Сарла. Вона звідси не вийде. Ви таки штовхнули свого чоловіка?

— Навіщо мені це робити?

— Не відповідайте мені запитанням. Ви його штовхнули?

— Це і є відповідь "навіщо мені це робити?" Мене звинувачують у вчинку, який не має ніякого сенсу. Я любила свого чоловіка. Разом ми були щасливі тридцять років. У нас троє дітей, які можуть це підтвердити.

— Ми зможемо послатися на вбивство з ревнощів.

— Пристрастю? У п'ятдесят вісім років? Після тридцяти років шлюбу?

— Чому б і ні?

— Якщо у п'ятдесят вісім років люди ще люблять один одного, месьє, значить у них світле, гармонійне кохання, без пристрасті, без надмірностей, без кризових явищ.

— Мадам Сарла, годі пояснювати мені, що я маю думати, радше скажіть мені, що ви думаєте самі. Ви могли його приревнувати.

— Це смішно!

— Він вас обманював?

— Не брудніть його образу.

— Хто успадкував після вашого чоловіка?

— Ніхто, в нього нічого не було. Весь капітал належить мені. Тим паче, ми були одружені з умовою роздільного володіння майном.

— Але його прізвище свідчить про походження з гарного роду.

— Авжеж, Ґабріель де Сарла завжди звучить вражаюче. Всі вважають, що я вийшла заміж за багатія, тоді як мені дісталася лише частка "де". У мого чоловіка не було жодного су, він так і не навчився заробляти. Наша спадщина йде від мене, вірніше від мого батька, дириґента оркестру Поля Шапельє. Зникнення чоловіка нічим не поліпшило мого фінансового становища; воно нічого не змінило, ба навіть трішки ускладнило, бо саме він перевозив на вантажівці

антикварні речі, що ми продаємо у крамниці, тож, якщо я захочу тримати її далі, доведеться найняти працівника.

— Ви так і не відповіли на моє запитання.

— Я тільки те й роблю, месьє.

— Називайте мене "метр"…

— Не будьте смішним. Я не маю ніякого інтересу у смерті мого чоловіка. Напевно, він міг би бути більше зацікавленим у моїй.

— То, можливо, якраз із цією метою він пробував вас зіштовхнути?

— Ви що, збожеволіли?

— Поміркуйте. Ми могли висунути цю тезу — сутичка між вами. На тій гірській стежці він вирішив вас позбутися і заволодіти вашими грішми. Штовхнувши його, ви скористалися можливістю самозахисту.

— А роздільне володіння майном? Він нічого не отримав би після моєї смерті, так само як і я після його кончини. Навіщо ви вигадуєте подібні сценарії?

— Тому що вас бачили, мадам! Пастух, який пас отару, розповідає, що бачив, як ви накинулися на свого чоловіка і штовхнули його в безодню.

— Він бреше!

— Навіщо йому брехати?

— Щось неймовірне… Коли я кажу, що мені немає жодної вигоди вбивати свого чоловіка, якого я любила, ви сумніваєтеся, тоді як вірите пастуху, посилаючись на те, що він не зацікавлений в тому, аби брехати! Дві ваги — дві мірки! Хто вас найняв? Пастух чи все-таки я? Це просто приголомшує! Я можу навести сотню причин, чому ваш пастух бреше: щоб зацікавити собою, стати героєм свого кантону, помститись якійсь одній чи кільком жінкам у моїй особі, кинути лайном заради задоволення кидатися лайном! І взагалі, на якій відстані він був? П'ятсот? Вісімсот метрів? Два кілометри?

— Мадам де Сарла, годі імпровізувати мою захисну промову замість мене. Проти вас у нас є обтяжливе свідчення: він вас бачив!

— Але ж я його не бачила.

Метр Плісьє зупинився і пильно глянув на Ґабріелу. Тоді сів поруч і стурбовано витер долонею чоло.

— Чи я маю сприймати це як зізнання?

— Що саме?

— Перш ніж штовхнути чоловіка, ви роздивилися навкруги і нікого не помітили. Я правильно зрозумів те, в чому ви зізналися?

— Месьє, я тільки хочу вказати на те, що після падіння мого чоловіка я подивилася навкруги й голосно кричала, бо шукала допомоги. Ваш славнозвісний пастух не показався і не відгукнувся. І це все-таки дивно! Якби він попередив провідників чи спустився до мого чоловіка, то можливо… Звинувачуючи мене, чи не себе він хоче захистити?

— Від чого?

— Від ненадання допомоги людині, яка потрапила в небезпеку. Маю на увазі мого чоловіка. І частково себе.

— Непогана ідея, щоби повернути ситуацію іншим боком, але такі аргументи я залишаю для себе. У ваших вустах це звучить двозначно.

— Отакої? Мене звинувачують у жахливому вчинку, а я не повинна демонструвати, що надто хитра, оце так ситуація!

Вона вдавала роздратовану, хоч у глибині душі була рада, що зрозуміла, як маніпулювати своїм адвокатом.

— Я подам на нього в суд, на того пастуха!

— Наразі саме ви перебуваєте під слідством, мадам.

— Мені довелося кілька годин спускатися з гори, доки я натрапила на туристів і викликала рятувальників. Якщо ж ваш пастух бачив, як мій чоловік падав, чому він не пішов йому на допомогу? Чому нікого не попередив? Бо якби він зреагував вчасно, мій чоловік був би, можливо, живий…

Потім, стомившись від виконання замість адвоката роботи, вирішила симулювати нервовий зрив і проридала добрий десяток хвилин.

Коли всі конвульсії закінчилися, зворушений метр Плісьє від того моменту почав вірити всьому, що вона казала. За таку зміну ставлення вона ще більше почала його зневажати: піддатися риданням — що за йолоп! Фактично перед рішуче налаштованою жінкою жоден чоловік не може виявитися досить хитрим.

Прийшов комісар і знову взявся її допитувати; він крутився довкола тих самих моментів. Ґабріела відповідала йому те саме, хоча й не так різко, як адвокатові.

Оскільки комісар був кмітливішим за адвоката, то, відкинувши вбивство з корисливих міркувань, він повернувся до питань про подружнє життя Ґабріели з Ґабом.

— Будьте відвертою, мадам Сарла, чи ваш чоловік не збирався вас покинути? Чи була в нього коханка? А то й коханки? Чи ваші взаємини були такими ж задовільними, як і раніше? Чи не мали ви якихось причин йому докоряти?

Ґабріела зрозуміла, що її доля вирішуватиметься в цій неясній зоні, тож вибрала тактику, якої трималась до кінця.

— Відкрию вам правду, месьє комісаре: ми з Ґабом були найбільш вдалою парою у світі. Він мене ніколи не зраджував. Я його ніколи не зраджувала. Спробуйте знайти когось, хто це заперечив би. Я не тільки любила свого чоловіка понад усе, я так і не прийду до тями через його смерть.

Якби тієї миті Ґабріела зауважила, куди така система захисту приведе її кількома місяцями потому, вона, напевно, менше пишалась би своєю ідеєю…

Минуло два з половиною роки, які в очікуванні суду Ґабріела провела в попередньому ув'язненні.

Діти неодноразово намагалися домогтись її тимчасового звільнення, посилаючись на презумпцію невинності, але суд відмовив із двох причин, де одна — головна, інша — побічна: перша — обтяжливе свідчення пастуха, друга — полеміка, надміру роздмухана газетами з приводу толерантності службовців судового відомства.

Попри нелегкі тюремні умови, Ґабріела в депресію не впадала. Довго очікуючи визволення від чоловіка, вона чекала, доки її звільнять від цього обвинувачення. Вона завжди була терплячою — ця риса характеру

так необхідна тим, хто торгує антикварними речами, — і відмовлялася піддаватись цій тимчасовій обставині.

У камері вона часто згадувала про чотири коробки, залишені нею на низенькому столику, коробки, які зберігали таємницю Ґаба… Яка іронія! Тоді як вона здійснила ці вчинки, щоб їх відкрити, її зупинили якраз, коли вона поклала руки на кришку. Тільки-но на суді її буде виправдано, вона дізнається про таємницю Ґаба. Це стане для неї компенсацією.

На думку метра Плісьє, процес мав пройти в позитивному ракурсі: всі елементи розслідування підтверджували їхню позицію; всі свідки, за винятком пастуха, ставали свідками виправдання і шикувались за лавою захисту; починаючи від комісара й до слідчого з кожним черговим допитом Ґабріела видавалася дедалі переконливішою.

Адже Ґабріела знала, як добре брехати: досить сказати правду. Вона навчилася цього від свого батька Поля Шапельє, якого дитиною супроводжувала у професійних поїздках. Коли цей талановитий дириґент не дириґував музикантами сам, він ходив на концерти, після яких завдяки своїй славі йому доводилося проходити за куліси і хвалити виконавців. Турбуючись про те, щоби не вразити колег, з якими він грав чи, можливо, гратиме, він вибирав формулювання лише з приводу того, що справді оцінив; оминаючи негативні критичні відгуки, він зупинявся лише на позитивних моментах, і якщо траплялася хай одна-однісінька деталь, варта похвали, він брався за неї, розширював і розгортав. Тож він ніколи не брехав, хіба що через упущення. У розмовах виконавці відчували його щирість і могли вільно надумати щось більше, люди з претензіями вважали його ентузіастом, а проникливі оцінювали його куртуазність. Поль Шапельє повторював доньці: "У мене не дуже добра пам'ять, щоб бути гарним брехуном". Видаючи тільки правду й уникаючи виливати душу стосовно того, що дратувало, він умів не висловлювати суперечних суджень і створив колекцію друзів у досить канібальському середовищі.

Упродовж цих двох із половиною років Ґабріела вдалася до його методу, вона пригадувала лише радісний період, період інтенсивного розділеного кохання. Його звали Ґабріель, її Ґабріела, разом вони стали Ґаб і Ґабі. Випадковості життя й документи органів громадського стану зробили їм рідкісний дарунок — носити після одруження однакове прізвище та ім'я з різницею в одну літеру: Ґабріель/Ґабріела де Сарла. Така спільна ідентичність, на її думку, відображала силу їхнього подружжя, незнищенність їхнього союзу. Цим чиновникам, яким платили за те, щоб її слухати, вона розповідала про кохання з першого погляду до цього юнака, про якого подумала, що він скромний, тоді як він був лише добре вихованим, про їхній тривалий флірт, їхні ескапади, прохання віддати за нього доньку — хлопцеві було непросто звернутися з ним до артиста, яким захоплювався, церемонія у церкві святої Магдалини, де симфонічний оркестр грав у повному складі. Хоча її про це не просили, вона пригадала свій незмінний потяг до цього цільного та елегантного тіла, на яке ніколи не посягнув ні жирок, ні опасистість після п'ятдесяти років, начебто стрункість належала до аристократичних властивостей, що перейшла разом із часткою "де". Вона перераховувала їхнє щастя на нескінченних чотках, діти, одруження дітей, народження онуків і, попри час, що минав, її чоловік мав незмінний фізичний вигляд, зберіг незмінні почуття і незмінно скерований на неї погляд, залишився завжди спраглим, сповненим поваги та бажання. Час від часу вона усвідомлювала, що її слухачі відчувають незручність чи збентеження, що виникає від заздрості; якогось дня слідчий навіть зітхнув:

— Все, що ви розповідаєте, надто гарно, мадам, аби бути правдою.

Вона співчутливо подивилася на нього і прошепотіла:

— Зізнайтеся краще, що це надто гарно для вас, месьє.

Спантеличений, він більше не наполягав. Тим паче, що родичі подружжя, діти, зяті, невістка, друзі й сусіди підтвердили це ідилічне

кохання. Під кінець розгляду справи обвинувачена двічі успішно пройшла детектор брехні.

Ув'язнення породило у Ґабріели відчуття самотності, якої вона могла позбутися лише у спогадах. Несподівано Ґаб посів нечувано більше місця в її новому житті ув'язненої: вона або про нього розповідала, або про нього думала. Була вона на самоті чи в товаристві, він був тут, тільки він один, доброзичливий, заспокійливий. Вірний.

Проблема, одначе, полягала в тім, що внаслідок того, що, говорячи лише про речі правдиві, в них, зрештою, починаєш вірити. Приховуючи три останні роки життя з Ґабом і говорячи лише про двадцять сім років щастя, Ґабріела дедалі менше розуміла, що ж трапилось, що її так змінило. Вона ледве чи пригадувала те "клацання", ту фразу, яка її стривожила… Про це краще було би не думати, та й навіщо! Ґабі, яка через "клацання" стала здатною вбити свого чоловіка, та жінка-вбивця, не повинна була існувати до виправдовувального вироку; Ґабріела втопила її в колодязі забуття, відрізала себе від мотивів і причин, які привели її до знищення Ґаба, відгородила зону цього знання в собі.

Завдяки пригадуванню вона знову ставала Ґабріелою закоханою й коханою, нездатною підняти руку на цього чоловіка. Як актриса, якій доводиться втілювати якийсь персонаж і яка, зрештою, себе з ним ідентифікує і, випромінюючи неймовірну правдивість, виходить на знімальний майданчик, Ґабріела прибула на процес, уособлюючи невтішну героїню, жертву жахливого звинувачення.

Від першого дня слухання встановився консенсус на її користь. Другого дня репортери говорили про необґрунтоване звинувачення. Третього дня невідомі жінки ридма ридали на останній лаві в переповненому залі, прийнявши сторону зневаженої невинності. Четвертого дня її діти з'явилися почергово в новинах на всіх каналах, висловлюючи свою схвильованість та обурення.

Ґабріела витримувала допити і надзвичайно уважно стежила за прослуховуванням свідків: вона дбала про те, щоб ніщо ні в неї, ні в інших не підважило вибудовану нею версію; можна було думати, що скрупульозний композитор сидить на репетиціях свого твору, тримаючи на колінах партитуру.

Як і передбачалося, свідчення пастуха виявилися вкрай безнадійними. Він не лише розмовляв приблизною французькою мовою — тоді як у цій країні синтаксична чи словникова помилка не тільки свідчить про брак виховання, а й відображає агресивність щодо всього суспільства, асимілюючись зі зневагою та блюзнірством щодо національного культу мови, — а ще й поскаржився, що йому довелося заплатити за квиток, аби "піднятися на Комп'єнь", і не менш ніж чверть години бурчав із цього приводу. Під час опитування метром Плісьє він схибив, коли визнав, що впізнав Ґабріелу де Сарла "за її світлинами в газетах", потім давав лише гидкі пояснення про свою інертність щодо порятунку тіла, "ясно, що після такого падіння там могла бути тільки купа м'яса, нічого було й перевіряти, я ж не дурень, все-таки".

Окрім пастуха, все підтверджувало невинність Ґабріели. У передостанній день вона трохи розслабилась. І коли перед судом постав сімейний лікар, вона не сподівалася, що її настільки заполонять емоції.

Лікар Паскаль Ракан, вірний друг подружжя Сарла, розповів кілька незначних історій про Ґаба і Ґабі, поміж них і таку:

— Рідко коли побачиш таку закохану пару. Коли один із них щось придумував, то робив це не заради себе, а задля іншого. Так, Ґабі хотіла й далі подобатися своєму чоловікові, тож захоплювалася для цього спортом, цікавилась у мене питаннями дієтології. Ґаб, зі свого боку, хоча був сухий і худорлявий, страждав від гіпертонії, але його непокоїла не сама хвороба, яка контролювалася добрими ліками, а наслідки лікування. Як вам відомо, бетаблокатори знижують лібідо, применшують сексуальний потяг. Він частенько приходив, аби про це поговорити, оскільки боявся, щоби дружина не подумала, ніби він менше її жадає. Це

було неправдою, у нього просто трішки ослабло бажання. Я ніколи не бачив, щоби чоловік так про це тривожився. Ніколи не зустрічав такої турботи про дружину. У більшості випадків чоловіки думають лише про себе, лише про своє здоров'я; коли ж вони констатують зниження бажання, це їх влаштовує, зменшує відсоток побічних зв'язків, вони неймовірно радо стають доброчесними через медичні проблеми, бо це не вимагає від них ніяких зусиль. Тоді як Ґаб турбувався лише про Ґабріелу.

Почувши цю невідому їй подробицю, Ґабріела не змогла втриматися, щоб не розридатись. Вона спробувала опанувати себе, але була настільки схвильована, що не змогла, тож метр Плісьє попросив відкласти засідання, суд його прохання задовольнив.

Члени слухань вирішили, що зрозуміли, чому Ґабріела була так схвильована. Вона нічого не пояснила метру Плісьє, але заспокоївшись настільки, щоб нормально говорити, звернулася до нього з проханням:

— Будь ласка, я в'язну, я більше не витримаю... Чи могли би ви попросити мою старшу дочку про послугу?

— Авжеж.

— Нехай вона сьогодні принесе до в'язниці чотири коробки, які стоять на низенькому столику в кімнаті їхнього батька. Вона зрозуміє, про що я.

— Я не певен, що вона має право передати вам усе це в кімнаті для розмов.

— Благаю вас, інакше я не витримаю.

— Ну ж бо, тримайтеся, залишилося не більше доби. Завтра останній день, день судових дебатів. Увечері все буде відомо.

— Я не знаю, що буде вирішено завтра, ви також ні, за всієї поваги до вас і вашого таланту. Прошу вас, метре, я не в силах триматись і зроблю якусь дурницю.

— Чим же ці коробки з-під печива…

— Будь ласка! Я більше не витримаю, я за себе не відповідаю.

Він збагнув, що вона цілком щиро погрожує посягнути на своє життя. Бачачи її стривоженість і боячись, що вона не протримається до кінця процесу, який, на його думку, буде переможним, — білий камінь у його кар'єрі, — він злякався якогось неправильного кроку і присягнув, що сам принесе вказані нею коробки. Нехай, він ризикне!

На його велике здивування, бо вона не привчила його до сплеску почуттів, Ґабріела охопила його плечі й поцілувала.

Засідання відновилось, але Ґабріела його не слухала, її думки крутилися довкола свідчення лікаря, секретних коробок і отого "клацання", довкола того, що вона два з половиною роки приховувала.

Сівши в автобусик, який віз її до в'язниці, вона випростала ноги й замислилась.

Оскільки вона тільки й чула людей, які розповідали про неї та про нього, нічого про це не знаючи, вона, зрештою, почала снувати безладні думки.

Навіщо вона його вбила?

Через "клацання"… Чи не було це помилкою?

У в'язниці вона попросила виняткового дозволу прийняти душ. Завдяки зразковій поведінці та прихильній оцінці її процесу у пресі їй це дозволили.

Вона стала під струмені гарячої, мов окріп, води. Щоб очиститися від дурниць, яких вона могла наговорити чи наслухатись останніми днями. Передумати те, що трапилось, згадати те "клацання".

"Клацання" йшло від Полетти.

...Коли ця висока незграбна жінка з чоловічими рисами обличчя оселилася зі своїм чоловіком у Санлісі, вона почала вчащати до Ґабріели, щоб умеблювати й декорувати свій новий будинок. Навіть якщо за першої зустрічі вона здалась їй вульгарною, як із вигляду — на Полетті було стільки кольорів, скільки на бразильському папузі, — так і за мовою, Ґабріела багато розважалася з цією клієнткою, бо цінувала її зухвалість, зневагу до того, що хто скаже, її вражаючі репліки, шокуючі, але доречні. І неодноразово захищала її перед своїми працівниками та наляканими покупцями. Вона мала до неї особливу довіру: новоприбула мала дар виявляти підступні вчинки. Недовірлива і спостережлива Полетта звернула її увагу на торгівлю фальшивими опалами, на банду, що демонтувала старі каміни; зрештою, їй вистачало одного погляду, щоби розпізнати ґанджі й таємниці сільчан, приховані випадки перелюбу, про які Ґабріела або не знала, або потребувала років, щоби про них дізнатись. Засліплена проникливістю Полетти, Ґабріела полюбляла проводити з нею час, сидячи на виставлених на продаж стільцях.

Одного разу, коли вони отак теревенили, Ґабріела зауважила злий погляд Полетти, який збоку, наче у птаха, стежив із перервами за переміщенням стороннього. Предметом сканування був Ґаб, з яким Полетта досі не зустрічалася. Ґабріела, якій було цікаво дізнатися, що та про нього скаже, не повідомила, що її коханий чоловік щойно з'явився у крамниці.

І хоча розмова точилася далі, Ґабріела добре бачила, що Полетта нічогісінько не пропускає з пересувань, поведінки й зауважень Ґаба.

— Що ти про нього думаєш? — раптом запитала Ґабріела, повівши оком у напрямку Ґаба.

— Про отого? О-ля-ля, це — фальшивий зад. Надто ввічливий, щоби бути чесним. Лицемір із лицемірів. Та ще зі спеціальною відзнакою й вітаннями криводушних!

Ґабріела була настільки ошелешена, що не могла отямитися, доки Ґаб не поквапився до неї підійти й поцілувати, а тоді привітався з Полеттою.

Зрозумівши свою помилку, та одразу ж змінила своє ставлення, наступного дня вибачилася перед Ґабріелою за свої слова, але запізно: черв'як уже заліз у яблуко.

Від цієї миті день за днем Ґабі дивилась на Ґаба зовсім іншим оком. Якщо Полетта так сказала, цьому була якась причина, вона ж ніколи не помилялася! Ґабі спостерігала за Ґабом наче за кимсь чужим, намагаючись забути все, що про нього знала або вважала, що знає. Гірше — вона спробувала якось підтвердити судження Полетти.

І була неймовірно здивована, коли це виявилося зовсім нескладно.

Ґаб де Сарла, ввічливий, галантний, одягнений з недбалим смаком у стилі джентльмена-фермера, вільний, аби могти зробити послугу, постійно присутній на релігійних відправах, мало схильний до зайвої балакучості чи роздумів, міг однаково і викликати захоплення, і дратувати. Відданий традиціям у своїх почуттях, розмовах і поведінці, навіть у фізичному вигляді, одних людей він приваблював із тих самих причин, що інших (звісно, нечисленних) відштовхував: він виглядав досконалим, ідеальним.

Викликавши інстинктивно у злої Полетти підозру, він несподівано поставив перед Ґабріелою ту саму проблему, що й окремі меблі в житті антиквара: оригінал чи імітація? У ньому або вбачали чесну людину, яка турбується про ближнього, або в цьому вбачали обман.

За кілька тижнів Ґабріела упевнилася, що живе з шахраєм. Беручи одна за одною властивості Ґаба, вона перевертала карту і бачила ваду. Його спокій? Панцир лицеміра. Його Галантність? Спосіб скерувати в певне русло лібідо, що било через край, і привабити майбутні жертви. Його люб'язність стосовно перепадів настрою, що траплялись у Ґабріели? Якнайглибша байдужість. Його одруження з кохання, союз аристократа з простолюдинкою, що був викликом? Контракт заради грошей. Його католицька віра? На один твідовий костюм — одяг респектабельності — більше. Моральні риси? Слова, щоб замаскувати свої пориви. У неї несподівано виникла підозра, що допомога, яку він надавав магазину, — перевезення меблів, як при закупівлі, так і після продажу, — забезпечувала лише алібі, що мало вивільнити йому час, непомітно забезпечити відлучення. А чи принагідно не навідувався він до коханок?

Чому по двадцяти семи роках закоханої довіри Ґабріела піддалася впливу гнилого сумніву? Не все можна було пояснити отрутою, яку краплями вливала Полетта; звісно, з наближенням старості Ґабріелі було нелегко сприймати зміни, що відбувалися з тілом, наростання жирку, з яким вона боролася, зморшки, що глибшали, більша стомлюваність, випинання кровоносних судин на ногах, які колись були такими гарненькими… Те, що вона так легко засумнівалась у Ґабріелеві, пояснюється ще й тим, що вона сумнівалась і в собі, у своїй привабливості. Вона гнівалася на нього тому, що він старішав краще, ніж вона, бо він далі подобався, бо юнки усміхались йому більш невимушено, ніж Ґабріелі юнаки. У товаристві, на ринковій площі, на пляжі чи на вулицях його ще помічали, тоді як вона була прозорою.

По чотирьох місяцях після "клацання" Полетти Ґабріела вже не могла терпіти Ґаба. Себе вона не терпіла ще більше: дзеркало щоранку

показувало ненависну їй незнайомку, кругленьку жіночку з товстою шиєю, зі шкірою в червоних прожилках, з потрісканими губами, обвислою шкірою рук, наділеною жахливим валиком під пупком, що його, навіть голодуючи, зменшити ніяк не вдавалося, а сидіння на дієтах не сприяло радісному сприйняттю життя. Але ж не могла вона проковтнути те, що Ґаб усе це любить! Хто таке може любити? Ніхто!

Несподівано всі знаки ніжності — усмішки, увага, люб'язність, ласкаві жести, — що їх Ґаб міг виявляти до неї впродовж дня, почали завдавати їй болю. Який лицемір! Полетта поцілила в "десятку": фальшивий зад із Дому фальшивого заду, сертифікований відповідний нормі екземпляр. Зрештою, він почав викликати в неї огиду. Як можна бути таким солодкавим?

Єдиним моментом, коли він не прикидався, був той, коли він вигукував, нехай і сердечно, "моя старенька". Оцього вже, хтозна чому, вона збагнути не могла! Ґабріела ненавиділа такі випадки, а її спина щоразу тремтіла, наче її шмагали батогом.

І почала думати про розлучення. Проте, уявляючи, як вона перед адвокатом чи своїми дітьми пояснюватиме його необхідність, зрозуміла, що їй бракує прийнятних аргументів. Вони будуть проти: Ґаб чудовий, як ти можеш висловлювати подібні дурниці? Старша дочка цілком здатна відправити її до психіатра: вона ж бо посилає до нього своїх дітей. За це треба було взятись інакше.

Вона вирішила зібрати проти Ґаба докази. "Чоловіків, — заявляла безапеляційно Полетта, — треба доводити до краю, аби побачити, що там ними керує". Міняючи свою оцінку геть усього, висловлюючи бажання відвідати якийсь ресторан, потім відмовляючись, змінюючи по п'ятнадцять разів дату і місце відпочинку, вона множила свої капризи, щоби витіснити його з зайнятої позиції, домогтися, аби він зійшов з рейок. Марно, він щоразу корився новій вимозі. Найбільше, чого вона змогла домогтися, — зітхання, проблиску втоми у глибині очей увечері, коли вона вела себе неймовірно огидно. "А що ж там у нього в штанях?"

— сказала би Полетта. Саме таке запитання поставила тоді й вона. Впродовж певного часу, якщо вони навіть обмінювалися ніжними жестами, чогось більшого не відбувалось. Звісно, їй цього хотілося менше, ніж раніше; вони дуже багато кохались і після десятиліть, тож знову взятися за це — наче провести відпустку в тому самому місці: це стомлює. Змирившись із цим, вона замислилась і запитала себе, чи для нього цей спокій не означає чогось іншого. Чи не використовує він поїздки на вантажівці для того, щоб її обманювати? І несподівано напросилась у такі поїздки. Він заявив, що неймовірно цьому радий і завзято вів розмови впродовж сотень кілометрів, які вони проїхали разом за ті кілька тижнів. Він двічі пропонував їй зупинитися, щоби зайнятися коханням, одного разу ззаду машини, іншого — на лузі. Вона погодилась, хоча була неймовірно ошелешена. Це ж був доказ! Доказ того, що в поїздках він призвичаївся задовольняти свої сексуальні потреби.

Надалі вона відмовилася від поїздок, спохмурніла, спілкуючись дедалі менше, окрім Полетти. У розмові про чоловічу невірність та була невичерпною.

— Нині жінки шпигують за цими кретинами, переглядаючи отримані й вихідні дзвінки у мобільних телефонах. Я чекаю, коли приватні детективи вийдуть на вулиці з протестом проти збитків, яких їм завдають мобільні телефони, зменшуючи прибутки у графі "зрада".

— А коли в чоловіка немає мобільного телефону? — запитала Ґабріела, думаючи про Ґаба, який не захотів, щоб вона йому подарувала цю забавку.

— Чоловік, у якого немає мобілки, викликає недовіру! Абсолютну недовіру! Адже тоді він король над королями, імператор мерзотників, князь ошуканців. Він діє по-старому, не хоче, щоб його викрили, і користується телефонними кабінками, які не залишають слідів. Він знає, що зрада виникла не з появою мобільних телефонів, і далі використовує випробувані, роками відшліфовані комбінації. Він — це Джеймс Бонд

нелеґітимного злягання: ти його переслідуєш, але впіймати не можеш. Будь мужньою!

Відтоді Ґабріела стала одержимою щодо схованки на четвертому поверсі. Там мають бути Ґабові таємниці, а також докази його гріховності. Вона не раз приходила туди з інструментами, бажаючи розбити стіну, та її щоразу стримував сором. Вона неодноразово намагалася заворожити Ґаба, вдаючись до номера зі спокусою, мета якого полягала в одному — спонукати його відкрити схованку; він щоразу вигадував новий аргумент, аби від цього ухилитися: "Там нічого немає", "Ти з мене сміятимешся", "Завжди буде зарано тобі її відкрити", "Чи ж я не маю права на свої маленькі таємниці?", "Це тебе стосується, але я не хочу, щоб ти знала". Ці суперечні одна одній відмови Ґабріелу неймовірно дратували, аж якось він сказав: "Ти відкриєш схованку після моєї смерті, і ще буде зарано".

Таке попередження її обурило! Як, їй доведеться чекати десять, двадцять чи тридцять років, аби отримати доказ того, що він усе життя з неї насміхався і що своє існування вона розділила з потаємним честолюбцем! Він її провокує чи що?

— Щось ти нині мовчазна, Ґабріело, — вигукнула Полетта, коли вони разом пили чай.

— Я ніколи не висловлюю того, що не ладнається. Бо так вихована. Тато вклав мені в голову, що формулювати можна тільки позитивні думки, інші слід зберігати при собі.

— Дурниці! Треба все видавати назовні, любонько, інакше матимеш рак. Його отримують жінки, які мовчать. У мене ж його не буде, бо я репетую та гарикаю цілісінький день. Тим гірше, якщо я залізла комусь у печінки: волію, щоби страждав хтось інший, а не я.

Ось так і увиразнився план: позбутися сумнівів, тобто ліквідувати Ґаба і цей план було реалізовано в Альпах.

Ґабріелу, в якої ще не висохло волосся, привели назад до камери, і вона впала на ліжко, щоби продовжити міркувати. Ось що діялося в її голові впродовж трьох останніх років їхнього подружнього життя, ось що вона таїла від кожного, ось як її життя втратило соковитість і сенс, перетворившись на постійний кошмар. Убити Ґаба означало діяти й покінчити з тією нестерпною тривогою. Вона не жалкувала про це. Одначе, свідчення лікаря сьогодні пополудні все в ній перевернуло: вона дізналася, чому Ґаб став менш сексуальним, та про його страждання з цього приводу. Ця ремарка ослабила незрушність її переконань.

Чому вона дізнається про це лише тепер? Раніше вона гадала, що він уникає її, аби присвятити свою енергію коханкам. Чи ж цей безвідповідальний лікар Ракан не міг поговорити з нею про це раніше?

— Ґабріела де Сарла, в кімнату для зустрічей. Вас чекає адвокат.

Це було дуже доречно.

Метр Плісьє поставив чотири металеві коробки на стіл.

— Ось! Тепер прошу пояснити.

Ґабріела не відповіла. Вона сіла і жадібно зняла накривки. Її пальці перебирали папери, що були всередині, деякі з них вона виймала, щоби почитати, потім іще, ще…

По кількох хвилинах Ґабріела звалилася на підлогу, вона була в прострації і задихалася. Метр Плісьє викликав охорону, яка допомогла йому її випростати і змусила дихати. Ґабріелу на ношах віднесли до медпункту, де їй вкололи заспокійливе.

Годину потому, відновивши спокійне дихання, вона запитала, де подівся її адвокат. Їй повідомили, що він забрав коробки й пішов готуватися до слухання.

Випросивши слізно седативний засіб, Ґабріела впала в несвідомість. Радше це, ніж думати про те, що міститься в металевих коробках.

Наступного дня мали місце дебати сторін. Ґабріела виглядала, як її слабка копія, бліда, розгублена, зі слізьми на очах, потрісканими губами. Якби вона хотіла зворушити журі, то нічого кращого придумати не могла б.

Заступник прокурора виголосив обвинувальну промову радше з обов'язку, вона не була жорсткою і нікого не вразила. Потім підвівся метр Плісьє і, тріпочучи рукавами, підвівся, наче соліст, який має виконати свій бравурний уривок.

— Про що тут ідеться? Про те, що в горах загинув один чоловік. Пропоную абстрагуватися від самої події й розглянути дві протилежні версії, які й зібрали нас у суді: це — нещасний випадок, каже його дружина, це — вбивство, заявляє невідомий пастух. Пропоную відійти ще далі, станьмо ще далі, приблизно так само далеко, як пастух, якщо на такій віддалі можна бодай щось розрізнити, і спробуймо пошукати причини вбивства. Їх немає! Загалом мені складно виконувати обов'язки адвоката, бо зазвичай доводиться захищати людину, яку все звинувачує. У випадку з Ґабріелою де Сарла її ніщо не звинувачує, ніщо! Ні мотиви, ні засоби. У гру не входять гроші. Подружні конфлікти відсутні. Зради відсутні. Ніщо її не звинувачує, крім одного. І це — один чоловік. Власне, чоловік, який живе з тваринами, хлопець, який не вміє ні читати, ні писати, опирається шкільній програмі та здатний вписатись у суспільство не інакше, як від нього ізолювавшись. Коротше, цей пастух, працівник, якого я міг би дуже легко звинуватити, бо його звільняли різні працедавці, трудівник, який нікому не приносить задоволення, чоловік без дружини та без дітей, коротше, її бачив цей пастух. На якій відстані він перебував? На відстані не двісті метрів, не

триста метрів, що вже й так спотворили б бачення будь-кого, а, згідно з даними реконструкції, на відстані півтора кілометра! Прошу серйозності, пані й панове, що можна побачити на відстані півтора кілометра? Особисто я не побачу нічого. Він же бачить злочин. Неймовірно, хіба ні? Навіть більше, констатувавши замах на вбивство, він не квапиться до місця падіння жертви, не кличе ні рятувальників, ні поліцію. Згідно з його твердженнями, тому що не може покинути свою отару. Ось індивід, який бачить убивство свого ближнього, але продовжує думати, що життя тварин, — які стануть шашликами! — є важливішим… Таких людей, пані й панове, я не розумію. Це було би не страшно, якби він не вказував пальцем на чудову жінку, чесну дружину й довершену матір, інкримінуючи їй останнє, чого вона хотіла би — смерті свого Ґабріеля, Ґабріеля, якого називали Ґабом, кохання її життя.

Він різко обернувся до лав присяжних.

— Що ж, пані й панове присяжні, ви можете заперечити, що не все так просто! Навіть якщо кожен демонструє свою любов так сильно і так видимо, що ж насправді діється в їхніх головах? Можливо, в цієї жінки, Ґабріели де Сарла, голова була набита підозрами, ревнощами, сумнівами. Що нам доводить, буцім у неї не розвинувся параноїдальний невроз стосовно свого супутника життя? Поза всіма свідками, яких ви тут чули і які не залишили найменшої можливості для такої теорії, я, пані й панове, хотів би додати власне свідчення. Чи відомо вам, що ця жінка зробила вчора ввечері? Чи знаєте ви, про яку одну-єдину послугу вона мене попросила за два з половиною роки попереднього ув'язнення? Вона благала принести чотири коробки з-під печива, в які впродовж тридцяти років складала їхні листи і спогади про їхнє кохання. Там зберігається все, починаючи від квитків до театру і на концерти, меню заручин, весілля та днів народження, записочки, написані вранці й залишені на кухонному столі, все від величного до незначного, геть усе! Тридцять років. До останнього дня. До від'їзду в цю трагічну відпустку. Наглядачки підтвердять, що після цього вона проплакала не одну годину, думаючи про того, кого вона втратила. Тож я вас питаю, і це буде моє останнє запитання: чи ж так чинить убивця?

Ґабріела впала на стілець, тоді як її діти, а також найчутливіші душі серед присутніх ледве стримували сльози.

Суд і присяжні вийшли для проведення наради.

Очікуючи в коридорі рішення поруч із метром Плісьє, Ґабріела думала про листи, які переглянула напередодні. Той, який показав, що від самої молодості він називав її "моя старенька": як могла вона це забути і сприймати як жорстоке глузування? І той, у якому двадцять п'ять років раніше він описує її так: "моя несамовита, моя дикунка, потаємна, моя непередбачувана": ось що він думав про ту, яка його вб'є, "несамовита і непередбачувана", яким же він був правим, бідолаха! Отже, він справді любив її такою, якою вона була, з її запальним характером, нападами хандри, роздумуваннями, його, такого спокійного, ці бурі лише розважали.

Так ось у чому полягала таємниця її чоловіка: цією таємницею була вона сама.

Їхнє кохання вона зруйнувала в уяві. На жаль, у прірву вона штовхнула його не в уяві.

Чому вона надавала такого великого значення Полетті? Як вона могла опуститися до рівня цієї мерзенної жінки, яка розглядала світ у гидкий і паскудний спосіб. Ні, звинувачувати Полетту дуже легко. Винувата в цьому вона сама. Ґабріела. Тільки вона. Найвагоміший аргумент щодо утрати довіри до Ґаба звучав так: "Неможливо, щоби чоловік любив ту саму жінку більше тридцяти років". Тепер вона розуміла: справжній аргумент, що причаївся під попереднім, звучав радше так: "Мені неможливо любити того самого чоловіка більше тридцяти років".

Дзвінок. Групи людей. Пожвавлення. Знову почалося слухання. Виглядало так, наче після перерви відновили перегони.

На запитання "Чи присяжні вважають, що підозрювана вчинила навмисний замах на життя свого чоловіка?" присяжні одностайно відповіли "ні".

Залою пробіг шепіт схвалення.

— З Ґабріели де Сарла знято всі звинувачення. Ви вільні, мадам, — підсумував суддя.

Все, що було потім, Ґабріела пригадує наче в тумані. Її обнімали, вітали, діти плакали з радості. Метр Плісьє красувався. На знак подяки вона сказала, що, слухаючи його захисну промову, вона глибоко перейнялася тим, що він розповідав: неможливо й немислимо, щоби жінка у розквіті сил, якій так пощастило у шлюбі, здійснила такий вчинок. А в глибині душі додала, що це зробила інша, чужа, невідома жінка, яка не має з нею ніякого зв'язку.

Тим, хто питав, чим вона збирається заповнити своє життя найближчим часом, вона нічого не відповіла. Бо знала, що має носити жалобу по чудовій людині. Хіба вони не знають, що два з половиною роки тому якась божевільна відібрала в неї чоловіка? Чи зможе вона жити без нього? Чи переживе цю жорстокість?

Через місяць після звільнення Ґабріела де Сарла покинула свій дім у Санлісі, поїхала в Альпи і зняла кімнату в готелі "Сонячні схили", неподалік від готелю "Гарний вид", де вона разом із чоловіком зупинялись останнього разу.

Ввечері на вузенькому столику з білої сосни, що стояв біля її ліжка, вона написала листа:

Дорогі діти!

Хоча процес закінчився проголошенням моєї невинності, визнанням неможливості для мене вбити таку чудову людину; якою був ваш батько Ґабріель, єдиний чоловік, якого я будь-коли кохала, він зробив мою втрату ще нестерпнішою. Зрозумійте моє горе. Пробачте моє усамітнення. Мені треба бути з ним.

Наступного дня вона піднялась у гори на Орлиний перевал і зі стежки, з якої два з половиною роки тому зіштовхнула свого чоловіка, кинулась у прірву.